

Universitätsbibliothek Wuppertal

Annæi Senecæ Tvm Rhetoris Tvm Philosophi Opera Omnia

Cum Andreae Schotti ad veterum exemplarium fidem castigatione: Cuius libros pagina sequens exhibet - Adiectus est rerum memorabilium Index locupletissimus

Seneca, Lucius Annaeus <Rhetor>

Genevæ, [1646]

Liber quintus

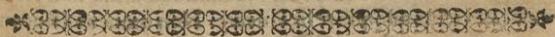
Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1515](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1515)

omnes datur actio: Deserentem vis maior excusat.

CAP. XL. IDEM etiam illa in quaestione responsum existima, an omnimodo referenda sit gratia, & an beneficium utique reddendum sit. Animum prestare gratum deo: incertum aliquando me referre gratiam non patitur mea infelicitas, quando felicitas eius cui deo. Quid enim regi, quid pauper diuiti reddam? Utique cum quidam recipere beneficium. iniuriam iudicet, & beneficia ubinde aliis beneficiis onerent. Quid amplius in horum personam possum, quam velle? Nec enim ideo beneficium nouum recipere deo, quia nondum prius reddidi. Accipiam tam libenter, quam dabitur, & praebebo me amico meo exercendae bonitatis suae capacem materiam. qui noua accipere non vult, acceptis offenditur. Non refero gratiam. Quid ad rem? non est per me mora, si aut occasio mihi deest, aut facultas. Ille prestitit mihi, tamen cum occasionem haberet, cum facultatem. Vtrum bonus vir est, an malus? Apud bonum virum, bonam causam habeo: apud malum non ago. Ne illud quidem existimo faciendum, vt referre gratiam, etiam inuitis his quibus refertur, properemus, & instemus cedentibus. Non est referre gratiam, quod volens acceperis, nolenti reddere. Quidam, cum aliquid illis missum est mansculum, subinde aliud inemptius remittunt, & nihil se deberet extantur. Reiciendi genus est, protinus aliud inuicem mittere, & munus munere expungere. Aliquando & non reddam beneficium cum possum, quando plus mihi detractus ero, quam illi collaturus: si ille non erit sensurus vllam acceptionem recepto eo, quo reddito, mihi multum abscissurum erit. Qui festinat utique reddere, non habet animum grati hominis. sed debitoris. Et vt breuiter dicam, qui nimis cito capit soluere, inuitus debet: qui inuitus debet, ingratus est.



LIBER QUINTVS.

CAPVT I.

IN prioribus libris videbar consummasse propositum, cum tractassem, quemadmodum dandum esset bene,

ficium, & quemadmodum accipiendum. Hi enim sunt huius officij fines. Quicquid ultra moror, non seruiuo materia, sed indulgeo: quæ quo ducit, sequendum est, non quo snuitur. Subinde enim nascetur quod laceſſat aliqua dulcedine animum, magis non necessarium, quam superuacuum. Verum quia ita vis, perseueremus, peractis quæ rem contincbant, scrutari etiam eâ, quæ sunt his connexa, verum non coherentia: quæ quisque diligenter inspicit, nec facit operæpretium, nec tamen perdit operam: Tibi autem homini natura optimo, & ad beneficia propenso, Liberalis Ebulci, nulla eorum laudatio satisfacit. Neminem inquam vidi tam benignum, etiam leuissimorum officiorum estimatorem. Iam bonitas tua eo vsque prolapsa est, vt tibi dari putes beneficium quod vlli datur. Paratus es, ne quem beneficij poeniteat, pro ingratis dependere. Ipse vsque abes ab omni iactatione, vsque eo statim exonerare cupis quos obligas, vt quicquid in aliquem confers, vellis videri non præstare, sed reddere. Ideoque plenius ad te sic data reuertuntur. Nam ferè sequuntur beneficia non reposcentem: & vt gloria fugientes, magis ac magis sequitur, ita fructus beneficiorum gratius respondet illis, per quos etiam esse ingratis licet. Per te vero non est mora, quo minus beneficia qui acceperunt, vltro repetant: nec recusabis conferre alia, & suppressis dissimularisque plura ac maiora adicere. Propositum optimi viri, & ingentis animi est, tam diu ferre ingratum, donec feceris gratum. Nec te ista ratio decipiet. Succumbunt vitia virtutibus, si illam non cito odisse properaueris.

CAP. II. ILLUD vtique vnice tibi placet, velut magnifice dictum: Turpe est beneficiis vinci, quod an sit verum, non immerito quæri solet: longeque aliud est quam mente concipis. Nunquam enim in rerum honestarum certamine superari turpe est, dummodo arma non proicias, & victus quoque vellis vincere. Non omnes ad bonum propositum easdem afferunt vires, easdem facultates, eandem fortunam: quæ optimorum quoque conciliorum duntaxat exitus temperat. Voluntas ipsa rectum petens, laudanda est, etiam si illam alijs gradu velociori antecessit: non vt in certaminibus ad spectaculum editis meliorem palma declarat: quanquam in illis quoque sæpe deterio-

rem prætulit casus. Vbi de officio agitur, quod vterque à sua parte esse quam plenissimum cupit, si alter plus potuit, & ad manum habuit materiam sufficientem animo suo, si illi quantum conatus est fortuna permisit, alter autem voluptate par est, etiam si minora quam accepit reddidit, aut omnino non reddidit, sed vult reddere, & toto in hoc intentus est animo: hic non magis victus est, quam qui in armis moritur: quem occidere facilius hostis potuit, quam advertere. Quod turpe existimas, id accidere viro bono non potest, vt vincatur. Nunquam enim succumbet, nunquam renuntiabit: ad vltimum vsque diem vitæ stabit paratus, & in hac statione morietur, magna se accepisse præ se ferens, paria voluisse.

CAP. III. LACEDÆMONII vetant suos pancratio aut cestu decernere, vbi inferiorem ostendit victi confessio. Curser metam prior contingit, velocitate alium, non amico antecessit. Luctator ter abiectus perdidit palmam, non tradidit. Cum inuictos esse Lacedæmonij ciues suos magno æstimarent, ab his certaminibus remouerunt, in quibus victorem facit non iudex, non per se ipse exitus, sed vox cedentis, & trahere iubentis. Hoc quod illi in cibus suis custodiunt, virtus ac bona voluntas omnibus præstat, ne vnquam vincantur, quoniam quidem etiam inter superantia animus intinctus est. Ideo nemo ccc. Fabios victos dicit, sed occisos. Et Regulus captus est à Pœnis, non victus: & quisquis alius sæuientis fortunæ vi ac pondere oppressus, non submittit animum. In beneficiis idem est. Plura aliquis accipit, maiora, frequentiora; non tamen victus est. Beneficia fortasse beneficiis victa sunt, si inter se data & accepta compares. Si dantem & accipientem comparaueris, quorum animi & per se æstimandi sunt, penes neutrum erit palma. Sælet enim fieri, vt etiam cum alter multis vulneribus confossus est, alter leuiter quidem saucius, pares exisse dicantur, quamuis alter videatur inferior.

CAP. IV. ERGO nemo vinci potest beneficiis: si scit debere, si vult referre, si quod rebus non potest, animo æquat. Hic quandiu in hoc permanet, quandiu tenet voluntatem, gratum animum signis approbat: quid interest, ab vtra parte munuscula plura numerentur? Tu mul-

ta dare potes: at ego tantum accipere possum. Tecum stat fortuna: mecum bona voluntas. Tamen tam par tibi sum quam multis armatissimis nudi, aut leuiter armati. Nemo itaque beneficiis vincitur: quia tam gratus est qui que, quam voluit. Nam si turpe est beneficiis vinci, non oportet à præpotentibus viris accipere beneficium, quibus gratiam referre non possis. A Principibus dico, à regibus: quos eo loco fortuna posuit, ex quo largiri multa possunt, pauca admodum & imparia datis accepturi. Reges & principes dixi, quibus tamen potest opera nauari, & quorum illa excellens potentia per animorum consequum ministeriumque constat. Sunt quidam extra omnem subditi cupiditatem, qui vix illis humanis desideriis continguntur: quibus nihil potest præstare ipsa fortuna. Necessè est à Socrate beneficio vincari: Necessè à Diogene, qui per medias Macedonum gazas nudus incessit, calcatis regis opibus. Nonne ille tunc merito & sibi & cæteris, quibus ad dispicendam veritatem non erat offusca caligo, supra eum eminere visus est, infra quem omnia iacebant? Multo potentior, multo locupletior fuit, omnia tunc possidente Alexandro. Plus enim erat, quod hic nollet accipere, quam quod ille posset dare.

CAP. V. NON est turpe ab his vinci. Neque enim minus fortis sum, si cum inuulnerabili me hoste committor: nec ideo ignis minus vrere potest, si in materiam incidit inuiolabilem flammis: nec ideo ferrum secandi vim perdit, si non recipiens ictum lapis solidus, inuictaque aduersus dura naturæ, diuidendus est. Idem tibi de homine grato respondeo. Non Iupiter vincitur beneficiis, si his obligatus est, ad quos aut fortunæ magnitudo, aut eximia virtus aditum redituris ad se beneficiis clausit. A parentibus fere vincimur. Nam tam diu illos odio habemus, quam diu graues iudicamus, & quam diu beneficia illorum non intelligimus. Cum iam ætas aliquid prudentiæ collegit, & apparere cæpit, propter illa ipsa eos amari à nobis debere, propter quæ non amabantur, admonitiones seueritatem, & inconsultæ adolescentiæ diligentem custodiam, rapiuntur nobis. Pucos vsque ad verum fructum à liberis percipiendum perduxit ætas. Ceteri liberos onere sentiunt. Non est tamen turpe, vinci beneficiis à patre. Quid-

ni non sit turpe, cum à nullo turpe sit? Quibusdam enim & pares & impares sumus. Pares animo, quem solum illi exigunt, quem nos solum promittimus: impares fortuna, quæ si cui oblitit quo minus referret gratiam, non ideo illi tanquam victo erubescendum est. Non est turpe, non assequi, dummodo sequaris. Sæpe necesse est ante alia beneficia petamus, quæ priora reddidimus. Nec ideo non petimus aut turpiter petimus, quia non reddituri debebimus. Quia non per nos erit mora, quo minus gratissimi simus: sed interueniet aliquid extrinsecus, quod prohibeat. Nos tamen nec vincemur animo, nec turpiter his rebus superabimur, quæ non sunt in nostra potestate.

CAP. VI. ALEXANDER Macedonum rex gloriari solebat, à nullo se beneficiis victum. Non est quod nimis animi Macedonas, & Græcos, & Caras, & Perlas, & nationes districtas sine exercitu suspiciat, ne hoc sibi præstitisse regum, à Thraciæ angulo porrectum vsque ad litus incogniti maris, iudicet. Eadem re gloriari Socrates potuit, eadem Diogenes à quo victus est. Quidni victus sit illo die, quo homo supra mensuram humanæ superbiæ tumens, vidit aliquem, cui nec dare quicquam posset, nec eripere. Archelaus res Socratem rogauit, vt ad se veniret, dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à quo acciperet beneficia, cum reddere illi paria non posset. Primum, in ipsius potestate erat, non accipere. Deinde ipse dare beneficium prior iacpiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat, quod vtique ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat aurum & argentum, recepturus contemptum auri & argenti. Non poterat ergo Archelao referre Socrates gratiam? Et quid tantum erat accepturus, quantum dabat, si ostendisset hominem vitæ ac mortis peritum, vtriusque fines tenentem? si regem in luce media errantem ad rerum naturam admisisset, vsque eo eius ignarum, vt quo die solis defectio fuit, regiam eluderet, & filium (quod in luctu ac rebus aduersis moris est) tonderet? Quantum fuisset beneficium, si timentem è latebris suis extraxisset, & bonum animum habere iussisset, dicens: Non est ista solis defectio, sed duorum siderum coitus, cum luna humiliore currens via, infra ipsum solem, orbem suum posuit, & illum obie-

etu sui abscondit: quæ modo partes eius exiguas, si in tran-
 cursu strinxit, obducit: modo plus tegit, si maiorem partem
 sui obiecit: modo excludit totius aspectum, si recto libra-
 mento inter solem terrasque media successit. Sed iam ista
 sidera, huc & illo diducat velocitas sua; iam recipient diem
 terræ, & hic ibit ordo per secula, quæ dispositos ac prædi-
 ctos dies habent, quibus sol intercusu lunæ vetetur om-
 nes radios effundere. Paulum expecta, iam emerget, iam
 istam velut nubem relinquet, iam exolutus impedimentis,
 lucem suam libere mittet. Socrates parem gratiam Archelao
 referre non posset, si illum docuisset regnare? Parum
 scilicet magnum beneficium à Socrate accipiebat, si vllum
 dare potuisset Socrati. Quare ergo hoc Socrates dixit? Vt
 facetus, & cuius per figuras sermo procedere solitus erat,
 derisor omnium, maximè potentium, maluit illi vaste ne-
 gare, quam contumaciter ac superbe. Dixit se nolle benefi-
 cia ab eo accipere, cui non posset paria reddere. Timuit
 fortasse, ne cogeretur accipere quæ nollet. Timuit, ne quid
 indignum Socrate acciperet. Dicit aliquis: Negaret, si nol-
 let. Sed instigasset in se regem insolentem, & omnia sua
 magno æstimari volentem. Nihil ad rem pertinet, vtrum
 dare aliquid regi nolis, an accipere à rege. In æquo vtram-
 que ponit repulsam. Et superbo fastidiri acerbus est, quam
 non timeri. Vis scire, quid vere noluerit? Noluit ire ad vo-
 luntariam seruitutem is, cuius libertatem ciuitas libera
 ferre non potuit.

CAP. VII. SATIS (vt existimo) hanc partem tracta-
 uimus, an turpe esset beneficiis vinci: quod qui quaerit,
 se it non solere homines sibiipsis beneficium dare. mani-
 festum enim fuisset, non esse turpe à seipso vinci. Atqui
 apud Stoicos quosdam & de hoc, ambigitur, an possit ali-
 quis sibi beneficium dare, an debeat ferre sibi gratiam,
 quod vt videretur quaerendum, illa fecerunt. Solemus di-
 cere, gratias mihi ago: &, De nullo queri possum alio
 quam de me: Ego mihi irascor: &, Ego à me pœnas exi-
 gam: &, Odi me. multa præterea huiusmodi, per quæ v-
 nusquisque de se tanquam de altero loquitur. Si nocere,
 inquit, mihi possum, quare non & beneficia mihi dare
 possum? Præterea, quæ, si in alium contulisset, beneficia
 vocarentur: quare si in me contuli, non sint? Quod si ab al-
 tero

pro accepissim
 tam? Quare si
 esse est, quam
 um, & sui neg
 edit, quam lei
 subsequens
 creans sibi, &
 ius. Viti non
 am in se retorq
 qui imperat sibi
 scilicet est barba
 te, quam animo
 equit, agit Socr
 rates non agat,
 deest, à te ip
 iam, si commo
 raturado nos
 necem: &, Ego
 nemadmodum
 te, quomodo ob
 sit esse, sic & lo
 vifut. Si de
 mo dicere, Bene
 ra pnis est, vt qu
 ius non est sine
 vrit, aut sine fil
 Cap. VIII.
 No est dare, nec
 consistere. Quo
 tum moueat &
 ekerit, affran
 vtroo ponit
 lin, mercedem à
 cum aliquis prob
 tua sibi, qua n
 quem dare sibi he
 dare aliquem à se
 dit. Demum (qu
 man factum vtr
 p, sed vna acq

tero accepissem, deberem : quare si mihi ipse dedi, non debeam ? Quare sim aduersus me ingratus, quod non minus turpe est, quam in se sordidum esse, & in se durum ac fauuum, & sui negligentem ? Tam alieni corporis leno male audit, quam sui. Nempe reprehenditur assentator, & aliena subsequens verba, paratus ad falsa laudator : non minus placens sibi, & se suspiciens, &, vt ita dicam, assentator sutus. Vitia non tantum cum foris peccant, inuisa sunt, sed cum in se retorquentur. Quem magis admiraberis, quam qui imperat sibi, quam qui se habet in potestate ? Gentes facilius est barbaras, impatientesque alieni arbitrij regere, quam animum suum continere, & tradere sibi. Plato, inquit, agit Socrati gratias, quod ab illo didicit : quare Socrates non agat, quod ipse se docuit ? M. Cato ait : Quod tibi deest, à te ipso mutuare. Quare donare mihi non possum, si commodare possum ? Innumerabilia sunt, in quibus consuetudo nos diuidit. Dicere solemus, Sine tu, loquar tecum : &, Ego mihi aurem peruellam. Quæ si vera sunt, quemadmodum aliquis sibi irasci debet, sic & gratias agere : quomodo obiurgare se, sic & laudare : quomodo damno sibi esse, sic & lucro potest, iniuria & beneficium contraria sunt. Si de aliquo dicimus, Iniuriam sibi fecit : poterimus dicere, Beneficium sibi dedit. Nemo sibi debet. Natura prius est, vt quis debeat, deinde vt gratiam referat. Debitor non est sine creditore, non magis quam maritus sine vxore, aut sine filio pater.

CAP. VIII. ALIQUIS dare debet, vt aliquis accipiat. Non est dare, nec recipere, in dexteram manum de sinistra transferre. Quomodo nemo se portat, quamuis corpus suum moueat & transferat : quomodo nemo, quamuis pro se dixerit, affuisse sibi dicitur, nec statuum sibi tanquam patrono ponit : quomodo si æger cum cura sua conuuluit, mercedem à se non exigit : sic in omni negotio, etiam cum aliquis probè fecerit, non tamen debet referre gratiam sibi, quia non habebit cui referat. Vt concedam aliquem dare sibi beneficium, dum dat, & recipit. Vt concedam aliquem à se accipere beneficium, dum accipit, reddidit. Domi (quod aiunt) versura sit, & velut lusorium nomen statim transit. Neque enim alius dat quam qui accipit, sed vnus atque idem. Hoc verbum, Debere, non ha-

bet nisi inter duos locum. Quomodo ergo in vno consistit, qui se obligando liberat? ut in orbe ac pila nihil est imum, nihil summum, nihil extremum, nihil primum, quia motu ordo mutatur, & quæ sequebantur præcedunt, & quæ occidebant oriuntur: omnia quomodocunque ierint, in idem reuertuntur: ita in homine existima fieri: cum illum in multa mutaueris, vnus est. Cæcidit se: iniuriarum cum quo agat non habet. Alligavit & clausit: de vi non tenetur. Beneficium sibi dedit: protinus danti reddidit. Rerum natura nihil dicitur perdere: quia quicquid illi auellitur, ad illam redit: nec perire quicquam potest, quod quo excedat non habet, sed eodem reuoluitur, vnde discedit. Quid simile, inquit, habet hoc exemplum propositæ quæstioni? Dicam. Puta te ingratum esse, non peribit beneficium, habet illud, qui dedit. Puta te recipere nolle, apud te est, antequam redditur. Non potes quicquam amittere. Quia quod detrahitur, nihilominus tibi acquiritur. Intra teipsum orbis agitur, accipiendo das, dando accipis.

CAP. IX. BENEFICIUM, inquit, sibi dare oportet: ergo & referre gratiam oportet. Primum illud falsum est, ex quo pendet sequentia. Nemo enim sibi beneficium dat, sed naturæ suæ paret, à qua ad caritatem sui compositus est: vnde illi summa cura est nocitura vitandi, profutura appetendi. Itaque nec liberalis est, qui sibi donat: nec clemens, qui sibi ignoscit: nec misericors, qui malis suis tangitur. Quod aliis præstare liberalitas est, clementia, misericordia: sibi præstare, natura est. Beneficium res voluntaria est: ac prodesse sibi, necessarium est. Quo quis plura beneficia dedit, beneficentior est. Quis vnquam laudatus est, quod sibi ipsi fuisset auxilio? quod se eripuisset latronibus? Nemo sibi beneficium dat, non magis quam hospitium. Nemo sibi donat, non magis quam credit. Si dat sibi quisque beneficium, semper dat, sine intermissione dat. Inire beneficiorum suorum non potest numerum. Quomodo ergo gratiam referret, cum per hoc ipsum, quo gratiam referret, beneficium det? Quomodo enim discernere poterit, vtrum det sibi beneficium: an reddat, cum intra eundem hominem res geratur? Liberavi me periculo, beneficium mihi dedit.

rum me periculo libero. do beneficium, an reddo? Deinde ut primum illud concedam, dar nos beneficium nobis: quod sequitur, non concedam. Nam etiam si damus, non debemus. Quare? quia statim recipimus. Accipere beneficium nos oportet, deinde debere, deinde referre. Debet locus non est, quia sine vlla mora recipimus. Dat nemo, nisi alteri. Reddit nemo, nisi alteri. Id intra vnum non potest fieri, quod toties duos exigit.

CAP. X. BENEFICIUM est, præstitisse aliquid vilitate. Verbum autem, Præstitisse, ad alios spectat. Nunquid non demens videbitur, qui aliquid vendidisse sibi se dicet? Quia venditio alienatio est, & rei suæ, iurisque sui in alium translatio. Atqui quemadmodum vendere, sic dare aliquid, à se dimittere est, & id quod tenueris, habendum alteri tradere. Quod si est beneficium nemo sibi dedit: quia nemo dat sibi aliquid. Duo contraria in vnum coeunt, ut idem sit dare, & accipere. Sed etiamnum multum interest, inter dare & accipere. Quidni? cum ex diuerso ista verba posita sint. Atqui si quis sibi beneficium dat, nihil interest inter dare, & accipere. Paulo ante dicebam, quædam ad alios pertinere, & sic esse formata, ut nota significatio illorum discedat à nobis. Frater sum, sed alterius: Nemo est enim suus frater. Par sum, sed alicui. Quis est enim par sibi? Quod comparatur, sine altero non intelligitur: quod iungitur, sine altero non est. Sic & quod datur, sine altero non est: & beneficium sine altero non est. Id ex ipso vocabulo apparet, in quo hoc continetur, benefecisse. Nemo autem sibi benefacit non magis quam sibi fauet, quam suarum partium est. Diutius hoc & pluribus exemplis licet prosequi. Quidni? cum inter ea sit habendum beneficium, quæ secundam personam desiderant? Quædam cum sint honesta, pulcherrima, summæ virtutis, nisi cum altero non habent locum. Laudatur, & inter maxima humani generis bona fides colitur. Num quis ergo dicitur sibi fidem præstitisse?

CAP. XI. VENIO nunc ad vltimam partem. Qui gratiam refert, aliquid debet impendere, sicut qui soluit pecuniam. Nihil autem impendit, qui gratiam sibi refert, non magis quam consequitur, qui beneficium à se accipit. Beneficium & gratiæ relatio, vltro citroque ire de-

bent. Intra vnum hominem non est vicissitudo. Qui ergo gratiam refert, ipicem prodest ei, à quo consecutus est aliquid. Qui sibi gratiam refert, cui prodest? sibi. Et quis non alio loco relationem gratiæ, alio beneficium cogitat? Qui gratiam sibi refert, sibi prodest. Et quis vnquam ingratus hoc noluit facere? immo quis non ingratus fuit, vt hoc faceret? Si gratias, inquit, nobis agere debemus: & gratiam referre debemus. Dicimus autem, Ago gratias mihi; quòd illam vxorem nolui ducere, & cum illo non contraxi societatem. Cum hoc dicimus, laudamus nos: & vt factum nostrum comprobemus, gratias agentium verbis abutimur. Beneficium est quod potest, & cum datum est, non reddi. Qui sibi beneficium dat, non potest non recipere, quod dedit. Ergo non est beneficium. Alio tempore beneficium accipitur, alio redditur. In beneficio hoc est probabile, & suspiciendum, quod alteri vt aliquis prodesset, vtilitatis interim suæ oblitus est: quod alteri dedit, ablaturus sibi. Hoc non facit, qui beneficium sibi dat. Beneficium dare, socialis res est, aliquem conciliat, aliquem obligat: sibi dare, non est socialis res, neminem conciliat, neminem obligat, neminem in spem inducit, vt dicat: Hic homo colendus est, illi beneficium dedi, dabit & mihi. Beneficium est, quod quis non sua causa dat, sed eius cui dat. Is qui sibi beneficium dat, sua causa dat. Non est ergo beneficium.

CAP. XII. VIDEOR tibi iam illud quod in principio dixeram, mentitus? Dicis me abesse ab eo, qui operæ pretium facit: immo totam operam bona fide perdere. Expecta: etiam hoc verius dices, simul ac te ad has latebras perduxero: à quibus cum euaseris, nihil amplius assecutus eris, quam vt eas difficultates effugas, in quas licuit non descendere. Quid enim boni est, nodos operose soluere, quos ipse vt solueres, feceris? Sed quemadmodum quædam in oblectamentum ac iocum sic alligantur, vt eorum solutio imperito difficilis sit: quæ ille, qui implicuit, sine vilo negotio separat: quia commissuras eorum & mores nouit: & nihilominus illa habent aliquam voluptatem: tentant enim acumen animorum, & intentionem excitant: ita hæc quæ videntur callida & insidiosa, securitatem, torporem ac segnitiam ingeniis auferunt, quibus modo

modo campus in quo vagentur, sternendus est, modo scabri aliquid & contagiosi obiciendum, per quod crepant, & sollicitè vestigium faciant. Dicitur nemo ingratus esse. Id sic colligitur. Beneficium est quod prodest: prodesse autem nemo homini malo potest, ut dicitis Stoici, ergo beneficium non accipit malus: itaque nec ingratus est. Etiamnum beneficium honesta & probabilis res est. Apud malum nulli honesta rei aut probabilis locus est: ergo nec beneficium: quod si accipere non potest, nec reddere quidem debet. Et ideo non fit ingratus. Etiamnum, ut dicitis: Bonus vir omnia rectè facit. Si omnia rectè facit, ingratus esse non potest. Bonus beneficium reddit; malus non accipit. Quod si est, nec bonus quisquam ingratus est, nec malus. Ita ingratus in rerum natura est nomen, & hoc inane. Vnum est apud nos bonum, honestum. Id pervenire ad malum non potest. Desinit enim malus esse, si ad illam virtutem intrauerit. Quamdiu autem malus est, nemo illi dare beneficium potest: quia bona malaque dissentiunt, nec in vnum eunt. Ideo nemo illis prodest: quia quicquid ad illam pervenit, id pravo usu corrumpit. Quemadmodum stomachus morbo vitiat, & colligens bilem, quoscunque accipit cibos mutat, & omne alimentum in causam doloris trahit: quimus cæcus, quicquid illi commiseris, id onus suum, & perniciosum, & occasionem miseriae facit. Felicissimi itaque opulentissimi que plurimum rerum sibi est, minusque se inveniunt quo in maiorem materiam inciderunt, qua fluctuarentur. Ergo nihil potest ad malos pervenire, quod profic: immo nihil quod non nocet. Quæcumque enim illi contigerunt, in naturam suam vertunt, extra speciosa profuturaque si meliori darentur, illis pestifera sunt. Ideo nec beneficium dare possunt: quoniam semo potest, quod non habet, dare: hic beneficium illi voluntate caret.

CAP. XIII. Sed quamvis hæc ita sint, accipere tamen malus potest, quæ beneficiis similia sunt: quibus non redditis ingratus eris. Sunt animi bona, sunt corporis, sunt fortunæ. Illa à stulto ac malo subinveniunt. Ad hæc admittitur, quæ & accipere potest, & debet reddere, & si non reddit, ingratus est. Nec hoc ex nostra constitutione tantum, Peripatetici quoque, qui felicitatis humanæ longè

lateque terminos ponunt; aiunt, minuta peruenire beneficia ad multos. Hæc qui non reddit, ingratus est. Nobis itaque beneficia esse non placet, quæ non sunt animum factura meliorem: commoda tamen illa esse, & expetenda, non negamus. Hæc & viro bono dare malus potest, & accipere à bono: vt pecuniam, vestem, honores, & vitam. Quæ si non reddet, in ingrati nomen incidet. At quomodo ingratum vocas; eo non reddito, quod negas esse beneficium? Quædam etiam si vera non sint, propter similitudinem eodem vocabulo comprehensa sunt. Sic pyxidem & argenteam & auream dicimus. Sic illiteratum non ex toto rudem, sed ad litteras altiores non perductum. Sic qui male vestitum & pannosum vidit, nudum se vidisse dicit. Beneficia ista non sunt: habent tamen beneficij speciem. Quomodo ista sunt tanquam beneficia sic & ille tanquam ingratus est, non ingratus. Falsum est: quia illa beneficia, & qui dat, appellat, & qui accipit. Ita & qui veri beneficij specie sefellit, tam ingratus est, quam veneficus, qui saporem, cum venenum crederet, miscuit.

CAP. XIV. CLEANTHES vehementius agit. Licet, inquit, beneficium non sit quod accipit, ipse tamen ingratus est: quia non fuit redditurus, etiam si accepisset. Sic latro est, etiam antequam manus inuenit: quia ad occidendum iam armatus est, & habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. Exereetur & aperitur opere nequitia, non incipit. Ipsum quod accepit beneficium non erat, sed vocabatur. Sacrilegi dant pœnas, quæ minus nemo vsque ad Deos manus porrigat. Quomodo, inquit, aduersus malum ingratus est quisquam, cum malo dari beneficium non possit? Ea scilicet ratione, quia accepit ab illo aliquid ex his, quæ apud imperitos bona sunt: cui tamen etiam malus est, ipse quoque in simili materia gratus esse debet & illa qualiacunque sunt, cum pro bonis acceperit, pro bonis reddere. Es alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percussum: quale apud Lacedæmonios fuit, quod vsum numeratæ pecuniæ præstat. Quo genere obligatus es, hoc fidem exolve.

CAP. XV. QUID sint beneficia, an & in hanc sordidam humilemque materiam deduci magnitudo nominis dari debeat: ad vos non pertinet: ad alios spectat verum.

Vos

Vos ad speciem veri componite animum: & dum honestum dicitis, quicquid est id quod homine honesti iactatur, id colite. Quomodo, inquit, nemo per vos ingratus est, sic rursus omnes ingrati sunt. Nam (ut dicitis) omnes stulti mali sunt. Qui autem habet vitium vovum, habet omnia. Omnes autem stulti & mali sunt. Omnes ergo ingrati sunt. Quid ergo? non vndique humano generi conuicium fieri non publica querela est, beneficia perisse & paucissimos esse, qui de bene merentibus non iniucem pessime mereantur? Nec est quod hanc tantum nostram murmurationem putes pro pessimo prauoque numerantium, quicquid citra recti formulam cecidit. Ecce nescio quæ, non ex philophorum domo clam, sed ex medio conuentu, populos gentesque damnatura vox mittitur:

— *Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est;
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti.*

Hoc iam amplius est. Beneficia in scelus versa sunt: & sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fundendus est. Gladio ac venenis beneficia sequimur. Ipsi patriæ manus afferre & fascibus suis illam premere, potentia ac dignitas est. Humili se ac depresso loco putat stare, quisquis non supra rempublicam stetit. Accepti ab illa exercitus in ipsam conuertuntur, & imperatoria concio est, Pugnate contra coniuges, pugnate contra liberos Aras, focos, penates, armis incessite. Qui ne triumphaturi quidem intrare vibem iussu senatus deberetis, quibusque exercitum victorem reducentibus curia extra muros preberetur, muncieibus cæsis, perfusi cruore cognato, vibem subrectis intrare vexillis. Obmutescat inter militaria signa libertas: & ille victor, pacatorque gentium populus, remotis procul bellis omni terrore compresso, inter muros obsessus, aquilas suas horreat.

CAP. XVI. INGRATVS est Coriolanus: sero & post sceleris pœnitentiam pius, posuit arma, sed in medio patricio posuit. Ingratus Catilina, parum est illi capere patriam, nisi euerterit, nisi Allobrogum in illam cohortes immiserit, & trans Alpes accitus hostis, vetera & ingenita odia sa-

tiauerit, ac diu debitas inferias Gallicis bustis duces Ro-
mani persoluerint. Ingratus C. Marius, ad consularum à
caliga perductus: qui nisi Cimbricis caedibus Romana fu-
nera aequauerit, nisi civilis exitij & trucidationis non tan-
tum dederit signum, sed ipse signum fuerit, parum muta-
tam, ac repositam in priorem locum fortunam suam sen-
tiet. Ingratus L. Sylla, qui patriam durioribus remedijs
quam pericula erant sanauit. quid cū à Praenestina arce vs-
que ad Collinam portam, per sanguinem humanum inces-
sisset, alia edidit in vrbe praelia, alias caedes: legiones
duas, quod crudele est, post victoriam, quod nefas, post fi-
dem, in angulum congestas contucidauit, & proscriptio-
nem commentus est. Dij magni vt qui ciuem Romanum
occidisset, impunitatem, & pecuniam, tantum non citicam
acciperet. Ingratus Cn. Pompeius, qui pro tribus consula-
tibus, pro triumphis tribus, pro tot honoribus, quos ex
maxima parte immaturus inualerat, hanc gratiam repu-
blica reddidit, vt in possessionem eius alios quoque indu-
ceret, quasi potentiae suae detractus inuidiam, si quod
nulli licere debebat, pluribus huiusmodi: dum extraordina-
ria concupiscit imperia, dum prouincias, vt eligat, di-
stribuit: dum ita triumphis R. P. diuidit, vt tamen in sua do-
mo duae partes essent, eò redegit populum R. vt saluus
esse non posset, nisi beneficio seruitutis. Ingratus ipse
Pompeij hostis ac victor, qui à Gallia Germanique bel-
lum in urbem circumegit, & ille plebicola, ille popularis,
castra in citco Flaminio posuit, propius quam Porcennae
fuerant. Temperauit quidem ius crudelitatemque victo-
riae. Quod dicere solebat praestitit: neminem occidit nisi
arma uultu. Quid ergo est? Ceteri arma cruentius exercue-
runt, sariatij tamen aliquando abiecerunt. Hic gladium ci-
to condidit, nunquam posuit. Ingratus Antonius in dicta-
torem suum, quem iure caesum pronuntiauit, interfector-
is quoque eius, in prouincijs & imperijs dimisit: patriam uero
proscriptionibus, incursionibus, bellis laceratam post tot
mala destinauit, ac Romanis quidem Regibus, vt quae A-
chaëis, Rhodijs, & plerisque urbibus clausus ius integrum,
libertate quoque cum immunitate reddiderat, ipsa tributum
spadonibus penderet.

CAP. XVII. DEFICIET dies enumerantem ingratos,
vsque

vsque in vltima patriæ exitia. Æque immensum erit, si percurrere cœpero, ipsa respublica quam ingrata in optimos ac deuotissimos sibi fuerit, quamque non minus saepe peccauerit quam in ipsam peccatum est. Camillum in exilium misit: Scipionem dimisit: exulauit post Catilinam Cicero, diuiti eius penates, bona direpta, factum quicquid victor Catilina fecisset. Rutilius innocentia precium tulit in Asia latere. Catoni populus Romanus præturam negauit, consularum pernegauit. Ingrati publice sumus. Se quisque interrogat. Nemo non aliquem queritur ingratum. At qui non potest fieri, vt omnes querantur, nisi querendus est de omnibus. Omnes ergo ingrati sunt. Tantum? Et cupidus omnes, & maligni omnes, & timidi omnes, illi in primis qui videntur auaces. Aditice, & ambitiosi omnes sunt, & impij omnes. Sed non est quod irascaris. Ignosce illis, omnes insaniunt. Nolo te ad incerta reuocare vt dicam, Quam in grata sit iuuentus vide! Quis non patri suo supremum diem, vt innocens sit, optat? vt moderatus, expectat? vt pius, cogitat? Quotus quisque vxoris optima mortem timet, vt non computeat? Cui rogo litigatorum defensor, tam magni beneficij vltra res proximas memoria durauit? Illud in confesso est. Quis sine querela moritur? Quis extremo die dicere audeat:

Vixi, & quem dederat cursum fortuna, peregi.

Quis non recusans, quis non gemens exit? Atqui hoc ingrati est, non esse contentum præfato tempore. Semper pauci dies erunt, si illos numeraueris. Cogita, non esse summum bonum in tempore. Quantumcunque est, boni consule. Vt prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: quoniam mora non fit beator vita, sed longior. Quanto fatius est, gratum aduersus perceptas voluptates, non aliorum annos computare, sed suos benignè æstimare, & in lucro ponere? Hoc me dignum iudicauit Deus. Hoc satis est. Potuit plus: sed hoc quoque beneficium est. Grati simus aduersus Deos, grati aduersus homines, grati aduersus eos, qui nobis aliquid præstiterunt: grati etiam aduersus eos, qui nostris præstiterunt.

CAP. XVIII. In infinitum, inquis, me obligas, cum

dicis, & nostris. Itaque pone aliquem finem. Qui filio beneficium dat, vt dicis, & patri eius dat. primum vnde, quo quæro. Deinde illud vtiq; mihi determinati volo, si & patri beneficium datur, nunquid & fratri? nunquid & patruo? nunquid auo? nunquid vxori, & focero? Dic mihi, vbi debeam desinere: quousque personarum seriem sequar. Si agrum tuum coluero, tibi beneficium dedero: si domum tuam ardentem restinxero, aut ne cadat excepero, tibi beneficium non dabo? Si seruum tuum seruauero, tibi imputabo. Si filium tuum seruauero, non habebis beneficium meum.

CAP. XIX. DISSIMILIA ponis exempla: quia qui agrum meum colit, agro beneficium non dat, sed mihi: & qui domum meam quo minus ruat fulcit, præstat mihi. Ipsa enim domus sine sensu est. Debitor em me habet, quia nullum habet: Et qui agrum meum colit, non illum, sed me demereri vult. Idem de seruo dicam: mei mancipij res est, mihi seruatur. Ideo ego pro illo debeo. Filius ipse beneficij capax est. Itaque ille accipit: ego beneficij lætor. Contingor, non obligor. Velim tamen, tu qui debere non putas, respondeas mihi: Filij bona ualendo, felicitas, patrimonium, pertinet ad patrem? Felicior futurus est, si saluum habuerit filium: infelicior, si amiserit? Quid ergo? Qui & felicior fit à me, & infelicitatis maxime periculo liberatur, non accipit beneficium? Non, inquit. Quædam enim in alios conferuntur, sed ad nos vsque permanent. Ab eo autem exigij quidque debet, in quem confertur: sicut pecunia ab eo petitur, cui credita est, quamuis ad me illa aliquo modo venerit. Nullum beneficium est, cuius commodum non & proximos tangat, nonnunquam etiam longius positos. Non quæritur, quo beneficium ab eo cui datum est, transferatur, sed vbi primo collocetur. At eo tibi ipso & à capite repetitio est. Quid ergo? oro te, non dicis, Filium mihi donasti, & si hic perisset, victurus non fui? Pro eius vita beneficium non debes, cuius vitam tuæ præfers? Etiamnum cum filium tuum seruauit, ad genua procumbis, diis vota soluis tanquam ipse seruatus. Illæ voces exeunt tibi: Nihil interest, mea an me seruaueris. duos seruasti: immo me magis. Quare ista dicis, si non accipis beneficium?

ficium? Quia etsi filius meus pecuniam marnam sumo-
 rit, creditori numerabo, non tamen ego debuero. Quia
 etsi filius meus in adulterio deprehensus erit, et obescam,
 non ideo ego ero adulter. Dico me tibi obligatum pro
 filio; non quia sum, sed quia volo me offerre tibi debito-
 rem voluntarium. At peruenit ad me summa ex incolu-
 mitate eius voluptas, summa utilitas, & orbitatis gratissi-
 mum vulnus effugi. Non queritur nunc, an profueris mi-
 hi, sed an beneficium dederis. Prodest enim & animi, &
 lapis, & herba: nec tamen beneficium dicitur, quod nun-
 quam datur, nisi à volente. Tu autem non vis patri, sed
 filio dare: & inter m, ne nosti quidem parem. Itaque
 cum dixeris, Patri ergo beneficium non dedi, filium e-
 ius seruando? contra oppone, Patri ergo beneficium
 dedi, quem non noui, quem non cogitavi? Et quid,
 quod aliquando euenit, vt patrem oderis, filium serues:
 beneficium ei videberis dedisse; cui tunc inimicissimus
 eras, cum dares? Sed vt dialogorum altercatione sepo-
 sita, tanquam iurisconsultus respondeam, mens spectanda
 est dantis. beneficium ei dedit, cui datum voluit. Sicut
 si in patris honorem fecit, pater accepit beneficium: sic
 pater beneficio in filium collato non obligatur, etiam si
 fruitur. Si tamen occasionem habuerit, volet & ipse præ-
 stare aliquid, non tanquam soluendi necessitatem habeat,
 sed tanquam incipiendi causam. Repeti à patre benefi-
 cium non debet. Si quid pro hoc benigne facit, iustus, non
 gratus est. Nam illud finiri non potest: si patri do bene-
 ficium, & matri, & auo, & auunculo, & liberis, & affinibus, &
 amicis, & seruis, & patriæ. Vbi ergo beneficium incipit sta-
 re? Sorites enim ille inexplebilis subit: cui difficile est mo-
 dum imponere, quia paulatim surripit, & non desinit ser-
 pere. Illud solet queri Fratres duo dissident, si alterum ser-
 uo, an dem beneficium ei, qui fratrem iniuriam non pe-
 risse modeste laturus est? Non est dubium, quin beneficium
 sit etiam inuito prodesse: sicut non dedit beneficium, qui
 iniurus profuit.

CAP. XX. BENEFICIUM, inquit, vocas, quo ille of-
 fenditur, quo torquetur? Multa beneficia tristem frontem
 & asperam habent, quemadmodum secare & vrere vt sa-

nes, & vinculis coercere. Non est spectandum, an do-
 leat quis beneficio accepto: sed an gaudere debeat. Non
 est malus nummus, quem barbarus & ingratus formæ
 publicæ reicit. beneficium & odit & accipit, si modo id
 prodest, si is qui dabit, ut prodesset dedit, nihil refert an
 bonam rem malo animo quis accipiat. Agedum, hoc in
 contrarium verte. Odit fratrem suum, quem illi expedit
 habere, Hunc occidi: non est beneficium, quatinus ille di-
 cat esse, & gaudeat. Insidiosissime nocet, cui gratia agun-
 tur pro iniuria. Video. Prodest aliqua res, & ideo benefi-
 cium est: nocet, & ideo non est beneficium. Ecce quod nec
 prodest, nec nocet, dabo: & tamen beneficium est. Patrem
 alienius in solitudine exanimem inveni, corpus eius se-
 peliui, nec illi profui (quid enim illius intererat, quo ge-
 nere dilaberetur?) nec filio. quid enim per hoc commo-
 di accessit illi? Dicam quid consecutus sit: officio solem-
 ni & necessario per me functus est. Præstiti patri eius,
 quod ipse præstare voluisset, nec non & debuisset. Hoc ta-
 men ita beneficium est, si non misericordiam & humanita-
 ti dedi, ut quodlibet cadaver absconderem: sed si corpus
 agnouii, si filio tunc hoc præstare me cogitavi. At si terram
 ignoto mortuo inieci, nullum habeo huius officij debito-
 rem, in publicum humanus. Dicit aliquis: Quid tanto-
 pere quæris, cui dederis beneficium, tanquam repetitu-
 rus aliquando? Sunt qui nunquam iudicant esse repeten-
 dum, & has causas afferunt: Indignus etiam repetenti non
 reddet: dignus etiam per se referet. Præterea si bono vi-
 ro dedisti, expecta: ne iniuriam illi facias appellando,
 tanquam non fuisset sua sponte redditurus. Si malo
 viro dedisti; fer. Beneficium verbo ne corrueris, cre-
 ditum faciendo. Præterea, lex quod non iussit repeti,
 vetuit. Vera ista sunt, quandiu me nihil vrget, quam-
 diu fortuna nihil cogit, petam potius beneficium quam
 repetam: sed si de salutis liberorura agitur, si in pericu-
 lum vxor deducitur, si patriæ salus ac libertas mittit me
 etiam quo ire nollem, imperabo pudori meo, & testabor
 omnia me fecisse, ne opus esset mihi auxilio hominis in-
 grati. Nouissime recipiendi beneficij necessitas, repeten-
 si verecundiam vincit. Deinde cum bono viro benefi-
 cium

...do, sic do-
 esse forit. Sa-
 ...
 CAP. XXI.
 ... ad que co-
 ... dar ad
 ... nullo,
 ... id præstans
 ... tamen
 ... & si le-
 ... beneficio, in quo
 ... sed repeti-
 ... qua quoniam
 ... quo diu m-
 ... non sit satis
 ... licito, qui g-
 ... quodam debito-
 ... corum pudori
 ... am ingratos p-
 ... beneficium rep-
 ... erimus.
 CAP. XXII
 ... quod accipe-
 ... gran nec tam
 ... non mala
 ... cium, & ad offi-
 ... sic responde-
 ... desiderare: al-
 ... tam exultimes
 ... que dubitem
 ... emque potum
 ... & peccet
 ... beneficium do-
 ... tute illi expo-
 ... sine, ut pote
 ... memoriam ei
 ... telliget. Ali-
 ... illum sperare
 ... que non ex-

cium do, sic do, tanquam nunquam reperiturus, nisi necesse fuerit. Sed lex, inquit, non permittendo exigere, vetuit.

CAP. XXI. *MULTA* legem non habent, nec actionem: ad quæ consuetudo vitæ humanæ, lege omni valentior, dat aditum. Nulla lex iubet amicorum secreta non eloqui, nulla lex fidem etiam inimico præstare. Quæ lex ad id præstandum nos quod alicui promissus, alligat? Querat tamen cum eo, qui arcanum sermonem non continuerit, & fidem datam, nec seruata, indignabor. Sed ex beneficio, inquit, creditum facis. Minime. Non enim exigo, sed repeto: & ne repeto quidem, sed admoneo. Ne vltima quidem necessitas in hoc ager, vt ad eum veniam, cum quo diu mihi luctandum sit. Qui tam ingratus est, vt illi non sit satis admoneri, eum traahibo, nec dignum iudicabo, qui gratus esse cogatur. Quomodo fornicator quosdam debitores non appellat, quos scit decoxisse, & in quorum pudorem nihil superest, quo pereat: sic ergo quosdam ingratos palam ac pertinaciter præteribo, nec ab vilo beneficium reperam, nisi à quo non ablaturus ero, sed recepturus.

CAP. XVII. *MULTI* sunt, qui nec negare sciunt, quod acceperunt, nec referre: qui nec tam boni sunt quam grati, nec tam mali quam ingrati, segnes & tardi, lenta nomina non mala. Hos ego non appellabo, sed commonefaciam, & ad officium aliud agentes educam, qui statim mihi sic respondebunt: Ignosce, non mehercule scivi hoc te desiderare: alioquin vltro obtulisset. Rogo ne me ingratum existimes: memini quid mihi præstiteris. Hos ego quare dubitem, & sibi meliores & mihi facere? Quemcunq; potero peccare prohibeo, multo magis amicum, & ne peccet, & ne in me potissimum peccet. Alterum illi beneficium do, si illum esse ingratum esse non patior: nec dure illi exprobrabo quæ præstiti, sed quam potero mollissime, vt potestatem referendæ gratiæ faciam; renouabo memoriam eius, & petam beneficium: ipse me repetere intelliget. Aliquando vtar verbis durioribus, si emendari illum speraui posse. Nam deploratum propter hoc quoque non exagitabo, ne ex ingrato inimicum faciam,

Quod si admonitionis quoque suggillationem ingratis remittimus, segniores ad reddenda beneficia faciemus. Quosdam vero sanabiles, & qui fieri boni possint, si quid illos remordet, perire patiemur admonitione sublata, qua & pater filium aliquando cortexit, & vxor maritum aberrantem ad se reduxit, & amicus languentem amici fide dem erexit.

CAP. XXIII. QUIDAM vt expergiscantur non ferendi, sed commouendi sunt. Eodem modo quorundam ad referendam gratiam fides non cessat, sed languet. Hanc peruellamus. Noli munus tuum in iniuriam vertere. Iniuria est enim, si in hoc non repetis, vt ingratus sim. Quid si ignoro, quid desideres? Quid si occupationibus districtus, & in alia vocatus, occasionem non obseruauit? Ostende mihi quid possim, quid velis: Quare desperas, antequam tentis? Quare properas & beneficium & amicum perdere? Vnde scis nolim, an ignorem, an animus, an facultas desit mihi? Expetire. Admonebo ergo, non amare, non palam: sine conuicio: sic, vt se redisse in memoriam, non reduci putet.

CAP. XXIV. CAUSAM dicebat apud diuum Iulium ex veteranis quidam paulo violentior aduersus vicinos suos, & causa premebatur. Meministi, inquit, Imperator, in Hispania talum te torfisse circa Sacronem? cum Cæsar meminisse se dixisset: Meministi quoque, inquit, sub quadam arbore minimum umbræ spargente, cum velles residere feruentissimo sole, & esset asperimus locus, in quo ex rupibus acutis, vnica illa a bor eruperat, quendam ex commitionibus penulam suam substraxisset? Cum dixisset Cæsar: Quidni meminere? & quidem siti confectus, quia, impeditus ire ad fontem proximum non poteram, repere manibus volebam, nisi commilito, homo fortis ac strenuus, aquam mihi in galea sua attulisset. Potes ergo, inquit, Imperator, agnoscere illum hominem, aut illam galeam? Cæsar ait, se non posse galeam agnoscere, hominem pulchre posse: & adiecit, puto ob hoc iratus, quod se à cognitione media ad veterem fabulam abduceret: Tu utique ille non es. Merito, inquit, Cæsar me non agnoscis. nam cum hoc factum

Aum est, integer eram. postea ad Mundam in acie oculus mihi effossus est, & in capite lecta ossa. Nec galeam illam si videres agnosceres: Machæra enim Hispana diuisa est. Vtuit illi exhiberi negotium Cæsar: & agellos, in quibus vicinalis via, causæ rixæ ac litium fuerat, militi suo donauit.

CAP. XXV. Quid ergo? non repeteret beneficium ab Imperatore, cuius memoriam multitudinem conferat? quem fortuna ingens, exercitus disponentem, non patiebatur singulis militibus occurrere? Non est hoc repeteret beneficium, sed resumere bono loco positum & paratum. Ad quod tamen ut sumatur, manus porrigenda est. Repetam itaque, quia hoc aut necessitate factus ero, aut illius causa, à quo repetam. Tiberius Cæsar inter initia dicenti cuidam, Meministi, antequam plures notas familiaritatis veteris proferret: Non memini, inquit, quid fuerim. Ab hoc nendum esset repetendum beneficium, optanda erat obliuio. Auersabatur omnium amicorum & aequalium notitiam, & illam solam præsentem fortunam suam aspici, illam solam cogitari ac narrari volebat: inquisitorem habebat veterem amicum. Magis tempestiue repetendum est beneficium, quam petendum. Adhibenda verborum moderatio, ut nec ingratus possit dissimulare. Tacendum & expectandum, si inter sapientes uiueremus: & tamen sapientibus quoque iudicare melius fuisset, quid rerum nostrarum status posceret. Deos, quorum notitiam nulla res effugit, rogamus: & illos vora non exorant, sed admonent. Diis quoque, inquam, Homericus ille sacerdos allegat officia, & aras religiosè cultas, quo obsequentes faciat. & pareant. Moneri velle ac posse, secunda virtus est. Huc illuc frænis leniter motis flexendus est animus: paucis sui rector optimus, proximi sunt, qui admoniti in viam redeunt. His non est dux detrahendus. Operis oculis inest acies, sed sine usu, quam lumen à diis immissum ad ministeria sua euocat. Instrumenta cessant, nisi illa in opus suum artifex mouerit. Inest interim animis voluntas bona: sed torpet, modo deliciis ac situ, modo officij inficitia. Hanc vtilem facere debemus: nec irari relinquere in vicio, sed ut magistri puerorum discipulis patienter ferre offensiones memoriæ labentis. Quæ, quemadmodum

subiecto vno aut altero verbo, ad contextum reddendę orationis adducta est, sic ad referendam gratiam admonitione reuocanda est.



LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

QUÆDAM Liberalis virorum optime, exercendı tantum ingenij causa quæruntur, & semper extra viam iacent: quædam & dum quæruntur, oblectamento sunt, & quærita, vsui Omnium tibi copiam faciam. Tu illa, vtunque tibi visum erit, aut peragi iubeto, aut ad explicandum ludorum ordinem induci. His quoque si abire protinus iusseris, non nihil actum erit. Nam etiam quod discere superuacuum est, prodest cognoscere. Ex vultu igitur tuo pendebō, prout ille suaserit mihi: alia detinebo diutius, alia expellam.

CAP. II. AN beneficium eripi possit, quæsitum est. Quidam negant posse. Non enim res est, sed actio: quomodo aliud est munus, aliud ipsa donatio: aliud qui navigat, aliud ipsa nauigatio. Et quamuis æger non sit sine morbo, non tamen idem est æger & morbus. Ita aliud est beneficium ipsum, aliud quod ad vnumquemque nostrum beneficium peruenit. Illud incorporale est, irritum non fit: materia illius huc & illuc iactatur, & dominum mutat. Itaque tu tuum eripis. ipsa rerum natura reuocare quod dedit non potest. Beneficia sua interruptit, non rescindit. Qui moritur, tamen vixit: qui amittit oculos, tamen vidit. Quæ ad nos peruenerunt, ne sint, effici potest: ne fuerint, non potest. Pars autem beneficij & quidem certissima est, quæ fuit. Nonnunquam vsu beneficij longiore prohibemur, beneficij quidem ipsum non eraditur. Licet omnes in hoc vires suas natura aduocet, retro illi agere se non licet. Potest eripi domus, & pecunia, & mancipium. & quicquid est, in quo hæsit beneficij nomen. Ipsum veto stabile & immortum est. Nulla via effrict, ne hic dederit, ne ille acceperit.

CAP.